

Kultur**Pallaksch!****ANMELDELSE / 21.02.17**

Poeten Friedrich Hölderlin (1770-1843) tilbragte den sidste fase af sit liv i et tårnværelse. Det kom der en række forunderlige digte ud af, som nu foreligger i en fornem bilingual udgivelse.

P. Johan Lose

»Jehova, vi svage syndere,/og engle er de, Herre, der tjener dig/Hvor evige løn, hvor salighed kroner«. Sådan skrev den purunge Friedrich Hölderlin et par år inden, han lod sig indskrive på teologistudiet i Tübingen. Ved enden af studietiden var Hölderlin imidlertid snarere blevet digter end teolog. Mødet med den tyske idealisme i skikkelse af Hegel og Schelling, hans gryende interesse for politik, læsningen af Kants filosofi og F.G. Klopstocks digtning - samt de intensive studier i antikkens filosofi og litteratur - havde nemlig sat ynglingens gudhengivenhed i parentes og trukket ham i retning af den litteratur, der især er blevet beundret og værdsat af eftertiden. Den stødte strøm af brillante tekster, som Hölderlin skrev efter studietiden, blev sat på standby, da han i 1805 gerådede i alvorlige problemer. På grund af sin tilslutning til ideen om en schwabisk republik, som ville undergrave den herskende kurfyrstes position, tiltaltes digteren for højforræderi.

Anklagen og den efterfølgende retssag forsagede et mentalt sammenbrud, der endte med, at Hölderlin i 1806 blev tvangsindlagt på Johan H.F. von Autenrieths klinik for 'vanvittige'. Diagnosen lød: »Mani som følge af kløgesyge«. Den ordinerede behandling var en sælsom blanding af vin, opium, kviksølvspræparater samt de giftige, potentielt dødbringende alnebær og almindelig fingerbøl; tilsat indespærring i 'palisadecelle', der var en slags træbur; iskolde bade, hvor hovedet blev tvunget under vandet til drukkegrænsen; fiksering i en særlig stol, som blev drejet rundt i høj fart; fastspænding af en læderansigtsmaske, som umuliggjorde tale; stokkeslag, piskning og endelig obligate bibelstudier.

Da behandlingen – måske ikke helt overraskende – var uden de ønskede resultater, blev den afbrudt efter syv måneder, og Hölderlin overgik til privat pleje hos snedkermesteren Ernst Friedrich Zimmer i Tübingen. Her fik digteren anvist et tårnværelse; beskedent indrettet med seng, bord, skrivepult, reol samt sofa, og med udsigt over en dal, hvor en flod gennemskar landskabet og bjerge tegnede sig i horisonten. Her skrev Hölderlin, mellem 1807 og 1843, de tekster, eftertiden har navngivet *Tårndigte*.

Selvom digtene sommetider er signeret af en ubestemmelig skikkelse ved navn Scardanelli (og dateret til 1600-tallet), kendetegnes tekstmassen af et konsekvent fravær af et *jeg*. Omdrejningspunktet for digtene er med andre ord ikke den indre virkelighed, men den ydre verden, navnlig den, der kunne betragtes fra tårsværelset. I et af de digte, der slet og ret hedder *Udsigt*, lyder det til eksempel:

For træers vækst at se, en blomstring som behager,
Da markens grøde endnu for mennesket gror og frommer.
Bjergsider omgiver mark, fra himlen højt opstår der
Et skumringslys og luft, og dalens blide veje
Er ud i markens fjerne, og over vandet går da
Mennesket til steder, dristigt løftede broer over lejet.

Et gennemgående motiv i teksterne er en bestemt naturfryd, der gør »ånden« let og sorgløs. Det kommer især til udtryk i de mange digte om årstidernes skiften: »Mennesket glemmer sorgerne i ånden,/Men forår er i blomst, alt prægtigt er det meste,/Den grønne mark er herligt udbredt/Hvor skinnende skøn bækken nedad glider.« Det betyder dog hverken, at digtene søger at opløse ånden og flygte ind i naturen eller troskyldigt lovprise dens næsten nuttede yndighed. Snarere er det forskellen på - og måske særligt udvekslingen mellem ånd og natur - det drejer sig om:

Det er naturens ro, og markens tien
Er ligesom menneskets åndelighed, og højere viser
Forskelle sig, at som det høje billede
Naturen viser sig, og ikke med forårs mildhed.

Hölderlin opfandt ordet »pallaksch« som betegnelse for det at sige *ja* og *nej* samtidigt. Det udtrykker måske meget rammende den ubestemmelige blanding af længsel og henrykkelse, distance og nærhed, som i det hele taget karakteriserer naturen i digtene:

Hvor skønt fra klarere fjernhed
 Skinner for en det herlige billed'
 Af egne som jeg gerne
 Besøger når vejrlig er milde.

Som Jørn Erslev Andersen redegør for i sit kyndige efterord – man med fordel kan læse som introduktion – har det været omdiskuteret, hvordan digtene skal læses. Er de 'blot' et falleret digtergenis rablerier, man kan forklare med patologiens vokabular, eller er de litteratur i egen ret? Det første synes at være en frugtesløs, unødvendig forklejning af de filosofiske betragtninger og natursansninger, som gør digtene til et oplagt studieobjekt for læsere med interesse for eksempelvis økokritik og det antropocæne, der diskuteres så flittigt i disse år. Det er derfor kærkomment, at kvalitetsforlaget Wunderbuch nu udgiver tårndigtene – og til og med som et så fornemt stykke boghåndværk.

FAKTA

Johann Christian

Friedrich

Hölderlin (1770 –
 1843), tysk lyriker.

Teksterne til *Tårndigte* er skrevet fra 1807 til hans død i 1843. Gennem hele denne periode var han umyndiggjort på grund af en vanvidsdiagnose og anbragt som plejesøn, som det hed med en officiel betegnelse, hos en snedkerfamilie i et tårnværelse i Tübingen. Titlen *Tårndigte* er ikke hans egen, men eftertidens. Med denne udgivelse introduceres tårndigtningen for første gang i Skandinavien. Dygtigt

oversat af Ejler Nyhavn,
efterskrift af Jørn Erslev
Andersen og
fotografier af Peter
Brandes.

Tårndigte/Turmgedichte
Friedrich Hölderlin
Oversat af Ejler
Nyhavn, efterskrift af
Jørn Erslev Andersen
og fotografier af Peter
Brandes
Forlaget Wunderbuch
152 sider, 349 kroner
Udgivet i
december 2016.